

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1918 kl. 4 e. m.

*Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 28
i anledning av andra kammarens beslut på grund av
väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fast-
ställande av skäligen maximipris å lantbruksredskap m. m.*

I en inom andra kammaren av herr *Ericson* i Funäsdalen m. fl. väckt motion, nr 298, som remitterats till kammarens femte tillfälliga utskott, har yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville ofördröjligen draga försorg om påbjudande av skäligen maximipris å lantbruksredskap och byggnadsmaterial samt på för deras tillverkning nödvändiga halvfabrikat och, om så behöves, råvaror.»

Beträffande motiveringen har utskottet hänvisat till motionen.

Vid behandlingen av förevarande motion har andra kammarens utskott ansett lämpligt att till en början erinra om, vad som vid senaste och innevarande riksdag förekommit beträffande i samband med motionen stående frågor.

I en vid 1917 års riksdag väckt motion, nr 119, föreslogo herrar Mossberg och Andersson i Milsmaden, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville omedelbart taga i övervägande och besluta att i och för dyrtidens lindrande taga kompenstationer eller dylikt icke endast av jordbruket utan även av andra näringar inom landet.

Med anledning av ifrågavarande motion, som av båda kamrarna i huvudsak bifölls, avläts till Kungl. Maj:t en riksdagsskrivelse, nr 200, med anhållan att Kungl. Maj:t täcktes efter en omedelbart igångsatt utredning

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 12 saml. 2 avd. 26 häft. (Nr 28.) 1

Andra kam-
maren.

Motion vid
1917 års
riksdag.

skyndsammast vidtagna åtgärder i och för dyrtidens lindrande genom kom-
pensation eller dylikt även av andra näringar än som dittills företrädesvis
av jordbruket, samt för den händelse så erfordrades för riksdagen fram-
lägga de förslag, som kunna befinnas lämpliga.

*Interpellation
vid 1918 års
riksdag.*

I en till statsrådet och chefen för finansdepartementet vid innevarande
riksdag framställd interpellation har sedermera herr Mossberg framställt
bland annat det spörsmål om effektiva åtgärder vore att förvänta med an-
ledning av nyssnämnda riksdagsskrivelse. Vid interpellationens besvarande
den 27 februari 1918 har statsrådet meddelat, bland annat, att någon så-
dan allmän utredning, som i riksdagsskrivelsen begärts icke kommit till
stånd, men att syftet med skrivelsen tillgodosetts därigenom att statsin-
gripanden skett på skilda områden av näringslivet, varvid även avsevärda
områden av den industriella verksamheten indragits under statsreglering.
I interpellationssvaret har också särskilt redogjorts för åtskilliga industri-
artiklar, som sålunda varit föremål för prisreglering, därvid omnämnts en åstad-
kommen prisreduktion å järn för lantbrukets behov uppgående till $33\frac{1}{3}$ % å
marknadspriset. Beträffande i riksdagsskrivelsen jämväl berörd fråga om bygg-
nadsmaterialiers förbilligande vore att nämna att prisavtal föreläge dels i
fråga om cement dels ock i fråga om byggnadsjärn, medan däremot reg-
lering av träpriserna ansetts möta oöverkomliga svårigheter. Till sist ytt-
rade statsrådet följande: »Staten får efter min mening icke rygga tillbaka
för att beträffande viktiga industrivaror gripa in med samma eftertryck —
om också icke alltid med alldeles samma medel — som beträffande viktiga
lantbruksvaror. Principiellt delar jag fullt ut interpellantens uppfattning
att likställighet bör råda i fråga om olika näringsgrenars skyldighet att
underkasta sig den reglering statsmakterna finna vara i det helas intresse
ofrånkomlig. Jag kan följaktligen, till svar å interpellantens spörsmål för-
klara mig villig att, i vad på mig ankommer, vidtagna de åtgärder i riksdags-
skrivelsens syfte, som numera kunna befinnas av läget påkallade och äro
praktiskt realiserbara».

*Prisreduktion
å järn.*

Beträffande den i interpellationssvaret omnämnda prisreduktionen å
järn har utskottet från statens industrikommission erhållit följande uppgifter:

»I en skrivelse till Järnkontoret av den 16 augusti 1917 framhöll
f. statsrådet och chefen för finansdepartementet C. Carleson, att från flere
håll förslag framkommit om statens ingripande i järnbrukens drift i syfte
att åstadkomma en nedsättning i priset å järn och stålvaror å den inhemska

marknaden för vissa ändamål och i syfte att erhålla garantier mot att genom export den inhemska marknadens behov av dylika varor eftersattes. Emellertid förklarade dåvarande finansministern, att han efter övervägande av frågan i sin helhet kommit till det resultatet, att det borde vara för alla parter lyckligast, om man kunde undvika statens direkta ingripande och i stället lösa frågan på överenskommelsens väg. I sådant syfte föreslogs, att järnbruken skulle tillhandahålla avsevärda kvantiteter järn och järnvaror till ett betydligt reducerat pris dels för vissa allmänna behov (telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen), dels för lantbrukets förbrukning. Beträffande järnvaror för lantbruket föreslogs dels att för direkt förbrukning för ett år en kvantitet av sammanlagt 28,000 ton fördelad som följer

Valsat smidesjärn, fasonjärn och hjulskojärn	16,000 ton
Plåt, handelskvalitet, cisternplåt och takplåt.....	2,000 »
Spik: klippspik, trådspik och press-spik	7,000 »
Hästskor	2,500 »
Glödgad järntråd	500 »

skulle tillhandahållas.

Dessa kvantiteter delades upp på tre månaders perioder, varav den första utgjordes av månaderna sept.—nov. För varje dylikt kvartal skulle fastställas vissa grundpris svarande mot skäligt marknadspris, och å dessa grundpriser skulle lantbrukarne lämnas en rabatt av $33\frac{1}{3}$ % för valsat smidesjärn, fasonjärn och hjulskojärn samt för plåt, under det att för övriga rubriker en rabatt av 25 % skulle beviljas. Med tillämpande av dessa rabatter förutsatte finansministern, att försäljningsprisen i allmänhet skulle komma under tillverkningsprisen och att överenskommelsen skulle innebära icke så liten uppoffring från järnbrukens sida. Samtidigt föreslogs, att för tillverkningen av lantbruksmaskiner och redskap en engångskvantitet av 11,070 ton järnvaror skulle ställas till förfogande på samma villkor som det övriga jordbruksjärnet. För den mest kvantitativt betydande posten, nämligen valsjärn, fastställdes ett grundpris för partiförsäljare av kr. 87: 30 per 100 kg. Under förutsättning att därigenom statens omedelbara och direkta ingripande (genom exportförbud, maximipris eller extra beskattningar i en eller annan form) skulle undvikas, hava järnbruken genom en skrivelse av 6 september 1917 accepterat det framlagda förslaget. För fördelning av de järnvaror, som således skulle tillhandahållas till billigare pris, hava järnbruken bildat ett aktiebolag, Aktiebolaget Järnförmedling. Distributio-

nen av det järn, som ställts till förfogande för lantbrukets direkta förbrukning, har handhafts av statens folkhushållningskommission, under det att järnvarorna för tillverkning av lantbruksmaskiner och redskap disponerats genom avtal mellan statens industrikommission och tillverkarne av dylika maskiner och redskap. Överenskommelsen med Aktiebolaget Järnförmedling har senare bekräftats av nuvarande regering, och grundpriserna hava varit föremål för undersökning vid uppgörelse för tremånadersperioden december—februari och mars—maj. Vid den senaste uppgörelsen kunde på grund av sänkningen i prisnivån på järnmarknaden grundpriserna i någon mån sänkas och utgöra nu för

valsat järn, vinkeljärn, spåntjärn, hjulskostål och slädiskostål	kr. 80:— per 100 kg.
cisternplåt	» 110:— » » »
takplåt	» 120:— » » »

hästskor och spik samma priser, som gällt för tidigare tremånadersperioder.»

Prisreglering
å lantbruks-
maskiner och
handredskap.

Utskottet har från statens industrikommission fått emottaga en memoria angående prisreglering å lantbruksmaskiner och handredskap så lydande:

»I enlighet med avtal med A.-B. Järnförmedling ägde staten rätt att för tillverkarne av lantbruksmaskiner och redskap disponera över 11,040 ton järn och stålvaror till ett pris som med $33\frac{1}{3}\%$ —25 % understeg gällande grundpris. I syfte att utnyttja denna förmån till lantbrukarnes nytta upptog industrikommissionen i september 1917 underhandlingar med landets tillverkare av lantbruksmaskiner och redskap, som därvid fingo framlägga kalkyler över sina tillverkningskostnader. Beträffande *lantbruksmaskiner* visade det sig då för fabrikanterna nödvändigt att företaga en avsevärd höjning på hittills gällande katalogpris, av vilka några fastställdes hösten 1916 och en del mars 1917. Denna höjning berodde på den våldsamma stegring i priserna för järn och stål, kol och koks, färger och arbetslöner. Den av fabrikanterna föreslagna höjningen föreföll att döma av kalkylerna vara fullt berättigad. Ersättningen för täckandet av fraktkostnader och försäljningsprovisioner sänktes från 30 % till 25 %. Det oaktat har industrikommissionen gemensamt med lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen övertvägt, om icke försäljningskostnaderna skulle kunna reduceras. Man har därvid dock enats om att några lättnader för den köpande allmänheten ej skulle kunna vinnas genom att

varorna distribuerades genom statens försorg. Genom att ställa till tillverkarnes av lantbruksmaskiner förfogande det billiga järnet från järnbruken blev det möjligt att reducera de priser å lantbruksmaskiner, som eljes skulle blivit gällande, med i medeltal 10 %. På denna basis slöts också den 26 november 1917 med dessa tillverkare ett avtal om priserna till den 1 oktober 1918. Detsamma omfattar också *hundredskap och liar*. Beträffande hundredskapen åstadkoms en prisreduktion av 15 % jämfört med tidigare priskurantpriserna, under det att priserna å liar blev ungefär oförändrat. Vid uppgörande av avtalet har man emellertid tänkt sig möjligheten av en ändring av fastställda pris även under avtalstiden, varför särskilda bestämmelser härom intagits i § 5. Vad lantbruksmaskiner beträffar, så hava fabrikanterna redan gjort sina materialinköp och påbörjat tillverkningen, varav en del redan torde vara färdig. Skulle därför en sänkning av nu gällande pris å dylika vara önskvärd, vore detta möjligt endast därigenom att fabrikanterna beviljades sådana extra förmåner, som kunde hava retroaktiv verkan.»

Det i ovannämnda promemoria omförmälda avtalet har av utskottet ansetts för det förevarande ämnet upplysande, varför avtalet med uteslutande av underskrifter och bilagor och vissa delar här införes:

Avtal mellan statens industrikommission och tillverkare av lantbruksmaskiner m. m.

»Sedan Järnbruken förbundit sig att genom Aktiebolaget Järnförmedling tillhandahålla järn och stål för det svenska lantbrukets behov till vissa reducerade pris, har mellan Statens Industrikommissions Arbetsutskott, nedan kallat Arbetsutskottet, och undertecknade, nedan kallade fabrikanterna, såsom representanter för flertalet svenska tillverkare av här nedan uppräknade jordbruksmaskiner träffats nedanstående överenskommelse.

§ 1.

Fabrikanterna förbinda sig att för det svenska jordbrukets behov under nästkommande säsong eller för tiden till och med september 1918 ställa till lantbrukarnes förfogande en kvantitet maskiner motsvarande 50 % av fabrikanternas inhemska försäljning under tiden $\frac{1}{10}$ 1916— $\frac{30}{9}$ 1917 räknat på varje slag av maskiner och redskap till på nedan angivna grunder för konsumenterna gällande priser. För överskådlighetens skull äro maskiner och redskap uppdelade i 8 sektioner:

Sektion	I	omfattande	plogar.
»	II	»	kultivatorer, harvar, vältar, hästhackor, potatisupptagare och släpräfsor.
»	III	»	radsåningsmaskiner, slåttermaskiner, skördemaskiner och hästräfsor.
»	IV	»	gödselspridare.
»	V	»	tröskverk och vandringer.
»	VI	»	diverse redskap.
»	VII	»	handredskap.
»	VIII	»	liar.

För maskiner och redskap i sektioner I—VI gälla i Bil. 3 A. B. C. D. E. och F. angivna priser för konsumenten netto fraktfritt i fraktgodssändningar köpares närmaste järnvägsstation i samtrafik med Statens Järnvägar, med räntefri kredit till den 1 oktober 1918 för såningsmaskiner, 1 november 1918 för slåttermaskiner och hästräfsor, 1 december 1918 för skördemaskiner, samt 3 månader från leveransdato för övriga maskiner och redskap.

För redskap i sektion VII gälla i bil. 3. G. angivna priser med lägst 15 % rabatt fraktfritt i fraktgodssändningar köpares närmaste järnvägsstation i samtrafik med Statens Järnvägar, med 3 månaders räntefri kredit från leveransdato räknat.

§ 3.

De enskilda fabrikanternas delaktighet uti de i § 2 nämnda kvantiteter järn begränsas till vad som angives i bifogade lista, bil. 2.

Fabrikanten är icke skyldig att till de i detta avtal stipulerade priser tillhandahålla ett större antal maskiner än som kan framställas av det material, som han till nedsatt pris erhållit.

§ 4.

För att fabrikanterna skola komma i åtnjutande av de i § 2 omnämnda nedsatta priser å järn åligger det dem att senast den 29 november till Arbetsutskottet ingiva följande uppgifter, för att tillställas Aktiebolaget Järnförmedling, nämligen:

dels fullständig specifikation å det material, som skall levereras genom Aktiebolaget Järnförmedling för maskinernas framställning;

dels uppgift å den kvantitet järn, som erfordras för fabrikation av bult, nagel och nit m. m. dylikt till maskinerna;

dels, därest eget gjuteri ej finnes, uppgift å de gjuterier, hos vilka gjutgodsbeställningarna placerats, samt å de kvantiteter tackjärn, som för dessas utförande erfordras.

Prisnedsättning åtnjutes ej för mindre beställning än hel vagnslast med undantag för bult och mutter, varå prisnedsättning njutes även å mindre partier.

§ 5.

Fabrikanterna äga rätt att i samråd med Arbetsutskottet vidtaga höjning å de i § 1 angivna försäljningspriserna i den mån fördyring av tillverknings- och fraktkostnaderna därtill giva anledning, dock får dylik höjning ej ske före den 1 januari 1918.

Därest genom statens försorg eller på annat sätt fabrikanterna skulle erhålla järn till ytterligare reducerat pris eller ock särskilda förmåner på annat sätt skulle beredas dem för tillverkning av häri omtalade maskiner, skola de avtalade priserna ytterligare reduceras med belopp, som motsvarar den prissänkning eller annan förmån, som fabrikanterna erhållit.

§ 6.

Fabrikanterna åtaga sig att på egen bekostnad direkt eller genom mellanhand *dels* tillställa alla återförsäljare erforderligt antal exemplar av priskurant, innehållande de å maskinerna fastställda priser, *dels* av alla återförsäljare taga förbindelse, att de vid handel i öppen butik anslå priskuranten i butiken å för allmänheten lätt synlig plats samt vid annan försäljning på anfordran tillställa köpare densamma.

§ 7.

Fabrikanterna förbinda sig att på sätt, varom vidare föreskrifter skall lämnas av Arbetsutskottet, märka alla maskiner, vartill det järn använts, som levererats av Aktiebolaget Järnförmedling.

§ 13.

I förestående avtal fastställda priser gälla endast för i Sverige tillverkade maskiner och redskap.

§ 14.

Twist angående tolkning eller tillämpning av detta avtal och särskilt angående fastställande i händelse av skiljaktiga meningar av eventuellt skadeståndsbeloppets storlek skall avgöras av skiljenämnd enligt svensk lag. Stockholm den 26 november 1917.»

Byggnadsma-
terialkommis-
sionen.

Beträffande vidtagna åtgärder för åstadkommande av billigare byggnadsmaterial får utskottet erinra därom att Kungl. Maj:t den 28 mars 1916 tillkallade sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag om vidtagande av lämpliga åtgärder i syfte att bereda byggnadsverksamheten tillgång på byggnadsmaterial. I sitt den 16 maj 1916 avgivna utlåtande föreslogo kommitterade på anförda skäl i fråga om trävarurörelsen en tillfällig exportavgift av 25 öre per kubikmeter ur riket utförda trävaror (cirka $\frac{1}{2}$ % av genomsnittspriset) samt därjämte en tillfällig kompensationsavgift av $\frac{1}{2}$ % på det enligt lagen om skogsaccis taxerade värdet av den avverkade skogen. Då de goda trävarukonjunkturerna åstadkommit en ansenlig höjning även av virkets rotvärde, måste det, enligt kommitterades åsikt, under sådana förhållanden få anses billigt och rättvist, att jämväl icke exporterande skogsägare och däribland främst staten finge bära sin del av bördan. Genom ifrågavarande avgifter beräknades, att man skulle erhålla ett årligt belopp av cirka 2 miljoner kronor. Ställdes detta belopp till förfogande för anskaffande av billigt trävirke, avsett att användas till byggnader innehållande smålägenheter, skulle byggnadsindustrien i städer och stadsliknande samhällen kunna påräkna att för sådant ändamål erhålla sitt virkesbehov till ett pris, som med 20—30 % understeg det nu gällande. Vilken lättnad detta skulle innebära, belystes därigenom, att trävirket representerade cirka 46 % av totala materialkostnaden för ett trähus och 35 % för ett stenhus.

Vad järnindustrien beträffar, föreslogs likaledes en lindrig exportavgift, nämligen 1 krona per ton (cirka $\frac{1}{2}$ % av medelvärdet). Denna avgift beräknades för ett år inbringa cirka $\frac{1}{2}$ miljon kronor, ett tillräckligt belopp för att nedbringa det av kristiden föranledda överpriset på smålägenhetsproduktionens normala årsbehov av byggnadsjärn med 50 %, om svenskt järn användes.

Byggnadsmaterialkommissionens ifrågavarande förslag remitterades till statens industrikommision. Kommissionen anförde principiella betänkligheter mot de föreslagna exportavgifterna samt hemställde, att betänkandet icke

mätte föranleda några särskilda Kungl. Maj:ts åtgärder utöver dem, som, till nytta för det allmänna, avsåge att underlätta importen av behövliga råmaterial och att tillgodose särskilt bränslebehoven.

Rörande detta ärende anförde statsrådet och chefen för civildepartementet i sitt yttrande till stadsrådsprotokollet vid framläggande av Kungl. Maj:ts proposition nr 34 till 1917 års riksdag följande:

»Vid sidan av sina huvudsakliga betänkligheter framhöll alltså statens industrikommission en särskild omständighet, som ställde sig hindrande i vägen för ett omedelbart genomförande av byggnadsmaterialkommissionens förslag, nämligen riksdagens efter förslaget avgivande fattade beslut att ut-träcka den allmänna krigskonjunkturskatten till att avse jämväl merinkomst av skog och annan fast egendom. Vidare äro exportavgifter i och för sig ett ur handelspolitisk synpunkt betänkligt medel, som lätt kan giva anledning till repressaliepolitik från främmande makters sida, något varom förhållandena vid införandet av de s. k. skogsvårdsavgifterna bära vittne. Då med hänsyn till dessa och andra förhållanden byggnadsmaterialfrågan ansågs kräva ytterligare utredning, medhans icke dess framläggande för 1916 års riksdag. Spörsmålet har dock alltjämt varit föremål för oavlätlig uppmärksamhet från min sida.»

I nyssnämnda till 1917 års riksdag avlåtna proposition nr 34 äskades ett anslag av 4,000,000 kronor för att användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet. Förslaget vann riksdagens bifall. För innevarande års riksdag ha motionsvis begärts fortsatta anslag för samma ändamål, nämligen i motion II:49 av herrar Hage och Werner 8,000,000 kronor ävensom i motioner I:91 av herrar Söderberg och Olsson, Olof, samt II:131 av herrar Nilsson i Malmö och Fast 20,000,000 kronor.

Anslag till bostadshus med smålägenheter.

Jämväl på annat sätt hava statsmakterna sökt främja den ifrågavarande byggnadsverksamheten, såsom framgår av följande promemoria från statens industrikommission:

Prisreduktion å järn till statsunderstödda byggnadsföretag.

»Sedan riksdagen 1917 anslagit ett belopp av 4,000,000 kronor som understöd för uppförande av bostadshus, slöt industrikommissionens arbetsutskott den 3 april 1917 avtal med järnverksföreningen, järn- och metallvaruleverantörföreningen och centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar om tillhandahållande och distribuerande för dessa byggnadsföretag

av inalles 2,000 ton järn (stångjärn, profiljärn och plåt) till ett reducerat grundpris, som för partihandlarna utgjorde Kr. 40:— ab verk och för förbrukare av större kvantitet Kr. 42:10 fritt banvagn verk. Det reducerade priset gällde för ett års tid, räknat från den dag, då staten efter instundande riksdags beslut börjar tilldela understöd till uppförande av bostadshus. På grund av de mycket stegrade kostnaderna för bostadsbyggande hava en betydande del av planerade byggnadsföretag icke kommit till stånd och av disponibla 2,000 ton järn till ovanstående relativt låga pris har endast 715 ton disponerats för godkända dispositioner.»

Motion angående kalk och cement.

Utskottet har också ansett sig böra erinra därom att vid innevarande riksdag förekommer en motion II: 267 av herr Lovén, däri yrkas bl. a. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning, huruvida icke genom anläggande av fabriker för statens räkning eller genom andra åtgärder rikligare tillgång och billigare pris kunde åstadkommas på kalk och cement. Motionen är föremål för behandling av annat tillfälligt utskott.

Andra kammarens utskotts yttrande.

Den nu föreliggande motionen är till sin innebörd så till vida olika med den förutnämnda, av herrar Mossberg och Andersson i Milsmaden vid 1917 års riksdag väckta, i det att, medan syftet förut angivits vara nedbringande av priserna för vissa industriartiklar, motionärerna nu begära fastställande av maximipris å lantbruksredskap och byggnadsmaterial. Utskottet anser sig då först böra erinra därom, att enligt lagen om fastställande av högsta pris å varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden m. m. den 30 maj 1916, kan maximipris åsättas »livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet». Då det torde få anses otvivelaktigt, att lantbruksredskap och byggnadsmaterial åtminstone i den omfattning dessa begrepp tagas i motionen icke kunna hänföras till »dylik förnödenhet», synes motionen förutsätta en ändring i nyssnämnda lag, vilket utskottet velat anmärka.

I motionen synas motionärerna själva haft sina betänkligheter om lämpligheten av maximipris å ifrågakvarande artiklar, och motionärerna hava uttryckligen angivit sig icke vara beundrare av maximiprissystem. Inom utskottet, som till fullo delar motionärernas mening om behovet av att statsmakterna under nuvarande tid vidtaga åtgärder för tillhandahållande av billiga lantbruksmaskiner och byggnadsmaterial, har också uttalats starka tvivelsmål, huruvida detta syfte kan nås på den av motionä-

terna anvisade vägen. Det torde enligt utskottets förmenande stöta på nästan oöverkomliga svårigheter att påbjuda rättvisa maximipriser å ifrågasvarande artiklar. Först och främst kunna dessa varor mera undantagsvis hänföras till särskilda s. k. standardtyper, som kunna läggas till grund för maximiprisen. Vidare äro de färdiga produkternas värde i hög grad beroende av kostnaden för råmaterial och andra produktionsfaktorer, varför maximipris å de färdiga varorna också måste förutsätta maximipris å halvfabrikat och råämnen. Detta påyrkas också uttryckligen i motionen men låter sig enligt utskottets förmenande åtminstone icke genomgående utföras i praktiken, då vissa för industrien viktiga förnödenheter såsom stenkol och smörjoljor äro beroende av priset å världsmarknaden, fraktsatser, andra staters exportpolitik m. fl. faktorer, vilka icke låta reglera sig. Härjämte synes det kunna befaras att fastställande av maximipris lätteligen kunde medföra den olägenhet, att varornas kvalitet kunde komma att försämras, då däremot den fria konkurrensen särskilt beträffande lantbruksmaskiner visat sig vara en verksam sporre för åstadkommande av konstruktionsförbättringar och åstadkommande av bästa möjliga fabrikat. Ett vidtagande av åtgärder i motionens syfte synes även för närvarande beträffande lantbruksmaskiner och redskap stöta på svårigheter, då ovanberörda avtal mellan industrikommisionen och vissa fabrikanter icke utan tungt vägande skäl synes böra genomlagstiftningsåtgärder undanröjas. Utskottet får också erinra därom att, såsom finansministern i sitt interpellationssvar betonat, den lysande högkonjunkturen för vissa industrier med stora exportmöjligheter för närvarande synes vara i nedgående. Då slutligen påbjudna maximipriser å ifrågasvarande varor möjligen skulle kunna medföra nedläggande av industriföretag och därav följande arbetslöshet, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka den föreliggande motionen.

Med anledning av motionen och i anslutning till redogörelsen här ovan för vissa prisregleringar har utskottet ansett sig böra något ingå på frågan huru statsmakterna må kunna på andra sätt än genom fastställande av maximipris tillgodose behovet av billiga förnödenheter av ifrågasvarande slag. Av finansministerns interpellationssvar samt de redan vidtagna åtgärderna har framgått att dessa frågor äro föremål för regeringens och underlydande myndigheters livliga omsorg. Det kunde därför synas obehövt att riksdagen toge ytterligare initiativ i ärendet, men då dels berörda frågor äro av synnerlig vikt, dels ett uttalande från riksdagen kunde tjäna statsmakterna som ett stöd i deras strävanden, har utskottet velat förorda att riksdagen måtte begagna tillfället att göra sin mening hörd.

I fråga om jordbruksredskapen har utskottet, under uttalande av sitt erkännande för vad som i denna del blivit åtgjort, ansett det önskvärt att en undersökning inleddes, huruvida de redan sänkta och möjligen ytterligare vikande järnprisen skulle kunna medföra någon prisreduktion utöver den redan avtalade. Härjämte synes det böra undersökas, huruvida icke den upplåtelse av billigare järn till jordbruket, varmed början skett, kunde ytterligare befordras, eventuellt genom att statsmakterna vidtoge ändamålsenliga åtgärder för tillgodoseende av järnbrukens behov av råmaterial m. m. Vidare har utskottet icke kunnat förbigå, att lantbruksmaskiner och jordbruksredskap synas bliva onödigt fördyrade genom de mellanhänder av olika slag, de ha att passera innan de nå de slutliga köparna. Enligt utskottets förmenande vore en undersökning befogad, huru jordbrukarna kunde beredas tillfälle att direkt från fabrikanter eller försäljare i första hand inköpa sina effekter.

Utskottet har haft svårt att bilda sig en uppfattning, huruvida allt blivit gjort som varit möjligt för att genom lämpliga prisregleringar åstadkomma billigare byggnadsmaterialier. Av det föregående har framgått att en förutvarande finansminister, då han ansett sig icke kunna upptaga byggnadsmaterialkommissionens förslag, förklarat sig skola ägna oavlätlig uppmärksamhet åt hithörande frågor. Samma intresse för saken har i interpellationssvaret uttalats av nuvarande finansministern. Så vitt utskottet kunnat inhämta, ha emellertid några prisregleringar icke genomförts beträffande andra byggnadsmaterialier än cement samt järn till statsunderstödda byggnader. Utskottet uppskattar till fullo de svårigheter, som säkerligen uppresas sig mot dylika prisreduktioner. I fråga om trävaror ha dessa svårigheter i interpellationssvaret också angivits som oöverkomliga. Beträffande så viktiga byggnadsmaterialier som mur- och taktegel, papp och takplåt synes emellertid inga försök till allmänna prisreduktioner gjorts. Särskilt beträffande takplåt synes detta så mycket mera anmärkningsvärt som prisreduktion å denna vara, på sätt förut nämnts, genomförts för jordbrukets behov. Med den hotande bostadsbrist, som uppstått och nuvarande ringa byggnadsverksamhet, synes det utskottet vara synnerligen angeläget att ingenting eftersättes, som kan befordra byggandet av bostadshus. Svårigheten att för rimligt pris erhålla byggnadsmaterial till statens och kommuners byggnader ävensom jordbrukarnes behov av billigt material till reparation och nybyggnad av åbyggnader å jordbruksfastigheter synas också påkalla särskilda åtgärder. Visserligen äro frågor om understöd till byggnadsverksamheten på grund av väckt motion redan föremål för riksdagens

prövning, men de åtgärder, som härav eventuellt föranledas, kunna icke medföra annat än en mindre omfattande och tillfällig hjälp i de rådande svårigheterna. Utskottet anser det därför vara av synnerlig vikt att förnyade utredningar vidtagas angående möjligheten för prisregleringar å byggnadsmaterial.

Utskottet får till sist anmärka, att utskottet, med hänsyn till förenämnda motion angående billigare pris å kalk och cement, icke ansett sig böra ägna dessa varor någon ingående behandling.

På grund av detta utlåtande och i anledning av den väckta motionen beslöt andra kammaren för sin del på utskottets hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om förnyade åtgärder för att billiga lantbruksmaskiner och

Andra kammarrens beslut.

handredskap samt byggnadsmaterial må kunna tillhandahållas förbrukare.

Detta andra kammarens beslut har avlämnats till första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av kammarens andra tillfälliga utskott.

Utskottet har begärt yttrande i frågan av statens industrikommission, som överlämnat *dels* den P. M., vilken finnes här förut återgiven i andra kammarens yttrande, *dels ock* kommissionens skrivelse den 13 innevarande maj till Konungen med anledning av framställning från Arvika sockens avdelning av jordbrukarnas riksförbund angående fastställande av maximipris för jordbruksmaskiner och redskap. Denna skrivelse återgives här som bilaga.

Första kammarrens utskott.

Då andra kammarens beslut icke påyrkar fastställande av maximipris å lantbruksredskap m. m., vilket kunde vara betänkligt och för köparna ändamålslost i en tid, då prisen å nämnda fabrikat synas vara i vikande, utan endast innebär en anhållan hos Kungl. Maj:t om förnyade åtgärder för att så billiga lantbruksmaskiner och handredskap samt byggnadsmaterial som möjligt må kunna tillhandahållas förbrukare, en begäran, som utskottet finner välbetänt, får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarrens i förevarande ärende fattade beslut.

Stockholm den 28 maj 1918.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande vid beslutets fattande: herrar Nylander, Danström, Larson, Tisell, Ström, Welander och Tengvall.

Bilaga.

Till KONUNGEN.

Till svar å bilagda remiss, i vad densamma avser jordbruksmaskiner och -redskap får statens industrikommission i underdånighet anföra följande.

Redan på våren 1917 inträdde en hastig prisstegring å järn och samtidigt härmed jämväl å kol, koks, oljor, färger o. d. Då under året dessutom frakttaxorna betydligt höjts och betydande inskränkningar i järnvägarnas drift vidtagits samt fabrikanterna följaktligen hade att räkna med icke allenast högre priser å material och råvaror utan även transportsvårigheter, var det påtagligt, att de priser å jordbruksmaskiner och -redskap, som faststälts hösten 1916 och sedermera i mars 1917 för vissa maskintyper något höjts, vid följande prissättning hösten 1917 skulle avsevärt ytterligare höjas.

Då industrikommissionen på uppdrag av dåvarande statsrådet och chefen för Kungl. finansdepartementet upptog förhandlingar om avtal med representanter för svenska tillverkare av jordbruksmaskiner, skedde detta icke blott för att åstadkomma vissa maximipris utan även för att tillförsäkra lantbrukarne en viss mängd maskiner och redskap. Förhandlingarna baserades på ett erbjudande från järnkontoret att lämna visst angivet parti material till reducerade priser, och förhandlingarna ledde till sådant resultat, att avtal träffades med flertalet tillverkare av ifrågakomma maskiner, varigenom en genomsnittlig reduktion av 10 procent å prisen ernåddes, samt fabrikanterna förbundo sig att ställa en tillverkning motsvarande 50 procent av föregående års försäljning till lantbrukarnes förfogande, en kvantitet, som, att döma av hittills gjorda försäljningar, synes hava varit fullt tillräcklig.

Från början av innevarande år har emellertid ett bestämt omslag inträffat ifråga om pris å järn, stål, plåt, halvfabrikat därav samt harv- och rävspinnar. I och med uppkommande exportsvårigheter och minskade orderbestånd måste prisen på den inhemska marknaden falla, och för dagen äro de obestämda men i vikande. Jämväl tackjärn och virke visa tendens till fallande.

Vidkommande råvaror ha genom kommissionen träffats prisöverenskommelser angående såväl smörj- som brännolja, varigenom prisen å dessa varor ställa sig fördelaktigare än fjolårets. För kol och koks torde läget vara så gott som oförändrat.

Med all sannolikhet torde däremot en avsevärd höjning av nu gällande frakttaxor vara att förvänta, men kommer troligen allt fortfarande viss förmånsrätt att tillerkännas hithörande transporter.

Enligt industrikommissionens uppfattning av det nuvarande marknadsläget behöves någon höjning instundande höst av prisen för jordbruksmaskiner och -redskap icke befaras, utan är tvärtom en om ock obetydlig sänkning av desamma att emotse.

Med åberopande av vad sålunda anförts och då så gott som alla försäljningar av jordbruksmaskiner med undantag av plogar och tröskverk redan ägt rum samt försäljningen av handredskap är långt under den normala, anser industrikommissionen, att ett fastställande av maximipris för jordbruksmaskiner och -redskap före

utgången av nästkommande september månad, då ovan omförmälda avtal med svenska fabrikanter upphöra att gälla, icke bör ifrågakomma, varför kommissionen i underdånighet hemställer, att den remitterade framställningen, i vad densamma avser sådana maskiner och redskap, icke måtte till någon åtgärd föranleda.

A industrikommissionens vägnar:

K. J. BESKOW.

Eric Öhlin.

Stockholm den 13 maj 1918.